

Аналітичний огляд дисертаційних робіт, захищених за спеціальністю Д 14.01.11 – «Кардіологія» у спеціалізованій вченій раді Д 08.601.02

Г.В. Дзяк¹, В.В. Родіонова¹, О.І. Мітченко²

¹ ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»,

² ДУ «Національний науковий центр "Інститут кардіології ім. акад. М.Д. Стражеска" НАМН України», Київ

*«Національне багатство – це не запаси сировини
або показники виробництва,
а здатні до наукової творчості люди»
А. Б. Мігдал*

Одне з найважливіших стратегічних завдань на сучасному етапі модернізації системи охорони здоров'я України є забезпечення підготовки фахівців, які відповідають міжнародним вимогам. У цьому контексті наукові дослідження, які виконуються в галузі охорони здоров'я в рамках фундаментальних та прикладних розробок у сфері профілактичної та клінічної медицини, спрямовані на розробку нових та удосконалення існуючих методів і засобів профілактики, діагностики та лікування найбільш поширених та соціально значущих захворювань.

Наказом ВАК України у 2004 році у Державному закладі «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» та Державній установі «Інститут гастроентерології НАМН України» було створено спеціалізовану вчену раду Д 08.601.02 для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальностями: 14.01.11 – кардіологія, 14.01.36 – гастроентерологія, 14.01.10 – педіатрія.

Як повідомляє ВООЗ, у світі близько 9,4 млн осіб щорічно вмирають від серцево-судинних захворювань. Серед них 51 % осіб гине від інсульту та 45 % — від ішемічної хвороби серця. В 2013 р. в Україні біля половини смертей було обумовлено серцево-судинними захворюваннями (ССЗ), за даними Державної служби статистики України.

Мета цього аналітичного огляду – аналіз основних напрямків виконаних та захищених дисертаційних робіт з фаху «Кардіологія».

За зазначений період часу було подано до ради та захищено 128 дисертацій (табл. 1).

Відповідно до діючих регламентуючих документів Міністерства освіти і науки України, дисертація має бути науково-кваліфікаційною роботою, яка надає науковій галузі і в цілому науці певне прирощення знань. У всякому випадку дисертація містить сукупність нових наукових результатів, які виносяться на захист перед спеціалістами високої наукової кваліфікації. Саме тому, представлені дисертації розглядаються не тільки провідними вченими тієї, чи іншої галузі (відповідно до профілю ради), але й фахівцями інших спеціальностей.

До спеціалізованої вченої ради Д 08.601.02 надходили дисертації з 7 областей України (рисунки), 90,2 % (46) робіт захищено громадянами України та 9,8 % (5) – іноземцями.

Захищено 51 дисертаційну роботу з фаху «кардіологія», що становило 39,8 % від загальної кількості захищених дисертацій за 10-річчя функціонування спеціалізованої вченої ради. З них докторських дисертацій – 3 (5,9 %), кандидатських дисертацій – 48 (94,1 %).

Захищені роботи визначають достатньо широкий спектр питань сучасної кардіології. Умовно можна виділити головні напрямки досліджень, що проводяться у кардіологічних клініках України, вони наведені у табл. 2.

У дисертаціях, наданих до захисту на ступінь доктора медичних наук, було представлено вирішення головних проблем сучасної кардіології. Так, у ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» В.А. Потабашній (наук. консультант проф. А.М. Василенко) виконав дисертацію, присвячену підвищенню ефективності діагностики і лікування хронічної серцевої не-

Таблиця 1

Подані до спеціалізованої вченої ради та захищені дисертації

Роки	Кардіологія		Гастроентерологія		Педіатрія		Всього захищено дисертацій
	д.мед.н. абс. / %	к.мед.н. абс. / %	д.мед.н. абс. / %	к.мед.н. абс. / %	д.мед.н. абс. / %	к.мед.н. абс. / %	
2004	–	3	2	2	–	5	12
2005	–	8	–	11	–	4	23
2006	–	2	1	5	–	4	12
2007	–	11	1	8	–	2	22
2008	–	2	–	5	–	2	9
2009	1	5	–	1	–	–	7
2010	2	8	–	3	–	1	14
2011	–	1	–	3	–	2	6
2012	–	3	–	4	–	–	7
2013	–	5	2	8	–	1	16
Всього	3/2,3 %	48/37,5 %	6/4,7 %	50/39,0 %	–	21/16,4 %	128/100 %

Таблиця 2

Розподіл дисертацій, захищених за умовно означеними тематичними напрямками

Захворювання	Кількість дисертацій		Питома вага, %	
	Д	К	Д	К
Ішемічна хвороба серця	–	3	–	5,88
Гіпертонічна хвороба	1	13	33,3	25,48
Сполучення ішемічної хвороби серця та гіпертонічної хвороби	–	6	–	11,76
Порушення серцевого ритму	–	2	–	3,92
Хронічна серцева недостатність	1	7	33,3	13,72
Гострий коронарний синдром	–	7	–	13,72
Міокардити	–	1	–	1,96
Коморбідна патологія	1	8	33,3	15,68
Всього	3	48	100	100

Примітка. Д – докторські; К – кандидатські дисертації.

достатності (ХСН) у хворих на ішемічну хворобу серця (ІХС) у поєднанні з хронічним обструктивним захворюванням легень (ХОЗЛ). Розроблено стратифікацію хворих на ІХС у поєднанні з ХОЗЛ

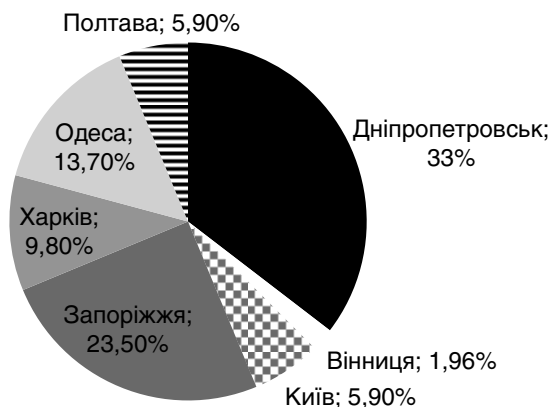

Рисунок. «Географічний» розподіл захищених дисертаційних робіт за спеціальністю 14.01.11 – «Кардіологія».

на клініко-гемодинамічні підгрупи залежно від стадії, типу ХСН і переважної симптоматики ураження серця чи легень.

Дисертаційна робота Л.А. Ковалевської з Одеського державного медичного університету МОЗ України (наук. консультант проф. Л.Г. Воронков) присвячена вивченню особливостей ХСН у хворих похилого віку, встановленню вікових механізмів цього явища, можливостей впливу на стан серцево-судинної системи на основі встановлення предикторів виживання у різних вікових групах. Визначені основні фактори ризику і предиктори виживання, з'ясовані особливості діастолічної та ендотеліальної дисфункції у літніх хворих з ХСН. Досліджено патерн кумулятивного виживання пацієнтів з ХСН.

У дисертації В.В. Медведєва, виконаній в Запорізькій медичній академії післядипломної освіти (наук. консультант проф. І.М. Фуштей), на

базі комплексного клініко-лабораторного і інструментального обстеження 503 хворих на артеріальну гіпертензію (АГ) проведена стратифікація ризику, узагальнені вікові особливості клінічних проявів, чинників ризику, ураження органів-мішеней і наявності асоційованих клінічних станів. Запропоновано використовувати УЗД черевної аорти для покращення діагностики атеросклеротичного ураження судин.

Окремі теоретичні та практичні завдання сучасної кардіології вирішувалися у дисертаціях, які захищалися на отримання ступеня кандидата медичних наук.

Важливою є дисертаційна робота Надер М.Х. Абу Шихаба (наук. керівник акад. НАМН України проф. Г.В. Дзяк, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»), яка була присвячена вивченню варіабельності артеріального тиску (АТ), пошуку взаємозв'язків з ремоделюванням лівого шлуночка і фармакологічної корекції цих порушень у хворих на гіпертонічну хворобу (ГХ).

Л.В. Мелешик (наук. керівник акад. НАМН України проф. Г.В. Дзяк) у дисертації вивчала особливості внутрішньосерцевої гемодинаміки та стану діастолічної функції лівого шлуночка у пацієнтів з високим нормальним рівнем АТ та розробляла підходи до диференційованого застосування антигіпертензивних засобів при передгіпертензії.

У ДЗ «Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України» дисертацію захищала Ю.О. Милославська (наук. керівник проф. І.М. Фуштей), яка присвятила роботу вдосконаленню методів діагностики, прогнозування та лікування хворих на ГХ II стадії високого кардіоваскулярного ризику, асоційованого з надлишковою масою тіла при тривалому спостереженні. У тому ж закладі Л.В. Герасименко (наук. керівник проф. В.Г. Дейнега) досліджувала порушення гемодинаміки ємнісних і резистивних судин у хворих на ГХ як у стані спокою, так і при проведенні функціональної проби з дозованим м'язовим навантаженням залежно від ступеня артеріальної гіпертензії, стадії та тривалості захворювання.

В Одеському національному медичному університеті МОЗ України І.О. Севергіною (наук. керівник проф. О.О. Якименко) за допомогою новітніх технологій математичного та інформаційного моделювання, сучасних систем автоматизованої обробки даних ДМАТ

встановлено інформаційну вагу показників добового профілю АТ та визначено різну діагностичну значущість показників добового моніторингу при ГХ і ГХ у поєднанні з ІХС. У тому ж закладі Т.В. Волковинська (наук. керівник проф. В.М. Юрлов) визначила порушення функції ендотелію у чоловіків молодого віку з високим нормальним рівнем АТ та АГ 1-го ступеня з однаковою частотою, незважаючи на незначний термін підвищення АТ. Порушення функціонального стану ендотелію асоціюється з наявністю хронічної інфікованості *Chlamydia pneumoniae*, вірусом простого герпесу, цитомегаловірусом, вірусом Епштейна – Барра у молодому віці.

Л.В. Соломатіна-Дакало (наук. керівник проф. С.К. Кулішов, ВДНЗ «Українська медична стоматологічна академія» МОЗ України) присвятила дисертацію визначенню впливу ремоделювання судин і серця, змін імунної та цитокінової систем на перебіг гіпертонічної хвороби, встановленню критеріїв діагностики індивідуальних механізмів патогенезу як передумови корекції лікування.

Під керівництвом проф. С.М. Ковалю (ДУ «Інститут терапії імені Л.Т. Малої НАМН України») виконана дисертація Г.М. Маловічка на базі Українського ДНДІ медико-соціальних проблем інвалідності МОЗ України, яка була присвячена вивченню закономірностей змін показників інтерлейкіну-1 β (ІЛ-1 β), інтерлейкіну-4 (ІЛ-4) та фактора некрозу пухлин- α (ФНП- α) у сироватці крові хворих на ГХ в динаміці антигіпертензивної терапії.

Дисертацію, присвячену вивченню закономірностей впливу структурної організації гена рецептора ангіотензину II 1-го типу на функціональний стан міокарда та судинного ендотелію, плазмову концентрацію В – натрійуретичного пептиду, на виникнення та прогресування ХСН у хворих на ГХ, виконала О.Л. Бланар (наук. керівник проф. В.М. Жебель, Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова МОЗ України).

Особливий інтерес викликають роботи, присвячені гострому коронарному синдрому, інфаркту міокарда, питанням ранньої діагностики, лікування, зокрема інтервенційні методи та їх наслідки, прогнозу та подальшій тактиці ведення хворих (13,7 %).

Так, дослідження, проведене у Дніпропетровській медичній академії А.П. Івановим

(наук. керівник проф. О.А. Коваль), було присвячено пошуку шляхів оптимізації ведення хворих з гострими коронарними синдромами на підставі розробки додаткових клініко-імунологічних критеріїв оцінки зв'язку активності тромботичних, запальних процесів із процесами деградації фібронектину. У роботі І.Л. Караванської (наук. керівник проф. О.А. Коваль) вивчено удосконалення лікування хворих на гострий інфаркт міокарда із зубцем Q, яким не була проведена реперфузійна терапія на тлі базисної антитромботичної та антишемічної терапії.

Оптимізації лікування хворих на інфаркт міокарда із зубцем Q з гострою серцевою недостатністю (ГСН) на основі дослідження функціонального стану судинного ендотелію, тромбоцитів, внутрішньосерцевої гемодинаміки була присвячена дисертація П.П. Бідзіля (наук. керівник проф. В.Д. Сиволап), виконана у Запорізькому державному медичному університеті МОЗ України.

В.О. Іщук під керівництвом д.м.н. В.Б. Шатило (ДУ «Інститут геронтології АМН України») дослідив підвищення ефективності лікування стабільної стенокардії напруги I та II функціональних класів у хворих літнього віку шляхом додавання до препаратів базової терапії курсу інтервальних нормобаричних гіпоксичних тренувань.

Ефективності застосування симвастатину у хворих на вазоспастичну форму стенокардії та змішану стенокардію після досягнення ліпідних цілей та корекції кристалофізичних властивостей ліпідів за результатами обстеження 54 хворих на ІХС та 34 хворих на облітеруючий атеросклероз присвятила дисертацію Л.І. Ковальчук (наук. керівник проф. А.Є. Поляков, Одеський державний медичний університет МОЗ України). Г.М. Ухаль у тому ж університеті (наук. керівник проф. В.М. Юрлов) вивчала проблему підвищення ефективності лікування чоловіків середнього та похилого віку, хворих на АГ у поєднанні з доброякісною гіперплазією передміхурової залози, до та після видалення гіперплазованих тканин простати.

О.В. Фесенко виконав дисертацію під керівництвом член-кореспондента НАМН України проф. Т.О. Перцевої (ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України») та присвятив її розробці рекомендацій щодо удосконалення діагностики та лікування ІХС з діастолічною

дисфункцією міокарда у хворих на ХОЗЛ. У тому ж вузі були виконані дисертаційна робота Н.І. Бардаченко (наук. керівник проф. О.В. Курята), присвячена питанням визначення взаємозв'язку стану коронарного кровообігу і функції нирок у хворих на хронічну ІХС; дисертація О.В. Сої (наук. керівник, проф. О.В. Курята) була присвячена питанню встановлення характеру змін внутрішньосерцевої гемодинаміки, функціонального стану ендотелію судин та адренорецепторного апарату еритроцитів у хворих на серцеву недостатність, старших 65 років і обґрунтування оптимальних підходів щодо їх лікування з використанням іАПФ та β -адреноблокаторів; дисертація Мохаммед Аділ Хасан Аль-Хамес (наук. керівник проф. Т.В. Колесник), який довів зв'язок мікроальбінурії з прогресуванням гіпертрофії лівого шлуночка у хворих на метаболічний синдром; важливою для практичної роботи є дисертація, виконана Ю.В. Павловою (наук. керівник проф. А.М. Василенко), присвячена питанням підвищення якості діагностики міокардиту шляхом визначення клінічних особливостей, ехокардіографічних змін серця та показників системної запальної відповіді.

Розробкою алгоритму діагностики і тактики диференційованої медикаментозної корекції судинних уражень у хворих на ІХС та АГ опікувався дисертант С.В. Шпак (наук. керівник проф. В.М. Юрлов). Досліджено взаємозв'язок сонографічної картини уражень черевного відділу аорти з характером кардіологічної патології, лабораторними маркерами дисліпідемічного та імунно-запального синдромів.

В Інституті геронтології НАМН України Л.А. Бодрецька виконала дисертаційну роботу (наук. керівник – академік НАМН України, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент АМН Росії, проф. О.В. Коркушко), присвячену вивченню морфофункціональних змін міокарда лівого передсердя та лівого шлуночка, що є предикторами розвитку суправентрикулярних порушень ритму у хворих на ІХС похилого віку.

Мелатонінотворювальній функції епіфізу та дослідженню змін у хворих похилого віку з ГХ та з'ясуванню ефективності застосування мелатоніну присвячена дисертація О.В. Бондаренко (наук. керівник д.мед.н. Валерій Броніславович Шатило, ДУ «Інститут геронтології АМН України»)

О.В. Ігнаткіна виконала роботу у Харківському державному університеті ім. В.Н. Каразіна МОЗ України (наук. керівник проф. М.І. Яблу-

чанський), в якій удосконалила підходи до діагностики, прогнозування перебігу та ефективності фармакотерапії ХСН в амбулаторних умовах на підставі дослідження параметрів варіабельності ритму серця та встановила взаємозв'язки між ними і клініко-гемодинамічною ефективністю лікування еналаприла малеатом та метопрололом у цього контингенту хворих.

У Запорізькому державному медичному університеті МОЗ України виконав дисертаційну роботу М.Ю. Колесник (наук. керівник проф. В.В. Сиволап). Дисертація присвячена проблемам оптимізації антитромбоцитарної терапії у хворих на хронічну серцеву недостатність ішемічного ґенезу на тлі інсулінорезистентності на підставі дослідження клінічного перебігу, показників кардіогемодинаміки, вегетативної регуляції, тромбоцитарного гемостазу.

У ДУ «Інститут терапії ім. Л.Т. Малої НАМН України» виконана дисертація Мохамед Хасан Мохамед Сід Ахмед (наук. керівник д.м.н. І.І. Єрмакович), присвячена розробці оптимальних підходів до лікування ХСН у хворих на ІХС похилого віку на підставі визначення патогенетичної ролі цитокінів у розвитку і прогресуванні захворювання.

Підсумовуючи наведений матеріал, можна сказати, що дисертаційні роботи, які були захищені у спеціалізованій вченій раді Д 08.601.02, присвячені найбільш актуальним

питанням сучасної кардіології – патогенезу, профілактиці, лікуванню, прогнозу, вирішенню трудно-експертних питань тощо. В усіх наведених роботах представлений глибокий аналітичний огляд літератури з досліджуваної проблеми, наведений сучасний статистичний аналіз отриманих даних, що забезпечило високий рівень вірогідності результатів на підставі використання сучасних клінічних, інструментальних, лабораторних методів дослідження.

Надані рекомендації широко застосовуються в практиці охорони здоров'я і використовуються кардіологами, терапевтами, сімейними лікарями тощо, а також впроваджені в навчальний процес підготовки студентів, лікарів-інтернів, лікарів різних спеціальностей, які проходять підготовку у вищих навчальних закладах III та IV рівня акредитації.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. № 309 Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів. – 31 с.
2. Про створення спеціалізованої вченої ради Д 08.601.02 при Дніпропетровській державній медичній академії МОЗ України та Інституті гастроентерології АМН України для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук : Наказ ВАК України від 17.01.2004 // Бюлетень ВАК України. – 2004. – № 2. – С. 37.
3. Большой Энциклопедический Словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1991. – Т. 1. – С. 395.
4. Мигдал А.Б. Поиски истины. – Москва: Молодая гвардия, 1983. – С. 239.